

Els museus davant les crisis: patrimoni, memòria i reconstrucció social

Publicat per [Interacció](#) [1] el 10/01/2023 - 13:00 | Última modificació: 29/06/2026 - 11:20

Aquesta crònica resulta especialment reveladora perquè desplaça la mirada habitual sobre els museus. La XXXIV Jornada de la Xarxa de Museus Locals, celebrada el 22 de novembre sota l'impacte de la guerra d'Ucraïna, no es pregunta només com protegir el patrimoni en situacions de conflicte, sinó quin paper poden assumir els museus davant les fractures socials, els desplaçaments forçats, la vulneració dels drets humans i els processos de reconstrucció col·lectiva. Les experiències presentades mostren institucions que deixen de concebre's únicament com a dipòsits de memòria per actuar com a espais de refugi, mediació, reparació i cohesió social. El patrimoni hi apareix no tant com un conjunt d'objectes a conservar, sinó com una eina per reconstruir identitats, generar vincles comunitaris i sostenir processos de convivència.

Construir pau en un món en crisi

La ponència marc la va oferir Jordi Armadans, polític, periodista, analista sobre conflictes i seguretat, activista per la pau i els drets humans. *Construir pau en un món en crisi* va ser el títol escollit per reflexionar sobre la violència i la pau. Definint cada un dels termes i classificant les tipologies de violència actuals, Armadans va destacar que actualment “les morts per violència estructural són molt superiors a les de la violència física” i que, per tant “per treballar per la pau ens hem d'ocupar de tots dos tipus de violència”.

Segons Armadans, cal substituir “la cultura de la violència” per una “mirada de la pau”, molt més completa i que requereix més esforç que la pau en sí mateixa. La “mirada de pau” consisteix en abordar la violència des del diàleg, l'escolta i la participació col·lectiva. L'activista i polític, va desgranar com es pot treballar per un món sense violència. Armadans proposa un camí que consisteix en el canvi de valors i més esforços en educació en Drets Humans i No Violència; un canvi de pràctiques en la forma d'abordar els conflictes i un canvi de les polítiques que s'han demostrat ineficaces davant els conflictes. Finalment, Armadans va convidar els museus a comprometre's activament amb la cultura de la pau i la defensa dels drets humans.

Primera taula d'experiències

La primera taula d'experiències va unir el testimoni colpidor de la vicepresidenta d'ICOM Ucraïna, Anastasiia Cherednychenko, amb les propostes per l'optimisme de Sebastian Cichocki, conservador en cap i responsable de recerca del Museu d'Art Modern de Varsòvia Cultural, un museu que disposa d'una línia de treball enfocada als refugiats ucraïnesos i d'altres països. Durant els primers mesos de la guerra, la seu del museu es va transformar en un espai segur per als refugiats, oferint aliments, suport psicològic i tallers per a nens i adults. Aquesta iniciativa es presenta com una part del llegat històric dels “museus solidaris” o el concepte de “santuari” institucional.

Cherednychenko, per la seva banda, va relatar els abusos per part de les forces d'ocupació russes pel que fa espoli de patrimoni cultural, afirmant que el Museu Hermitage està rebent peces d'art i arqueologia procedents de Crimea des de 2014. La situació del sector que treballa als museus ucraïnesos és actualment molt crítica: pèrdues de vides, professionals que s'han allistat a l'exèrcit, manca de llum i de calefacció als equipaments, amenaces per tal que es desvetlli la ubicació segura de patrimoni cultural amagat per evitar-ne l'espoli. Cherednychenko va concloure que “és impossible evitar la destrucció del patrimoni cultural, no en som capaços” i va explicar els esforços d'ICOM Ucraïna per elaborar la seva llista vermella de peces en perill.

El darrer participant en aquesta taula va ser Isber Sabrine, president de l'ONG Heritage for Peace i que dona suport a tots els països en els seus esforços per protegir i salvaguardar el patrimoni cultural durant els conflictes. Per a Sabrine, “l'aniquilació dels pobles també es produeix a través de la destrucció del llegat cultural”, motiu pel

qual treballen junt a la Xarxa Àrab de la Societat Civil per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural contra la destrucció a gran escala d'edificis històrics, col·leccions de museus i jaciments arqueològics durant les darreres guerres a Síria, Iraq, Iemen o Líbia. Heritage for Peace també desenvolupa actualment un programa amb refugiats de la guerra d'Ucraïna.

La protecció proactiva dels museus i del patrimoni en cas de conflicte armat

La segona ponència de la jornada va anar a càrrec de Peter Stone, Càtedra UNESCO de Protecció de Béns Culturals i Pau de la Universitat de Newcastle i President de Blue Shield International. Per a Stone, “el patrimoni té una importància fonamental per al benestar de les persones i de les comunitats. De fet, unes comunitats sanes, pacífiques, estables i sostenibles són fonaments per la pau”.

Com a cap de Blue Shield International, Stone considera que per a que la protecció del patrimoni sigui eficaç, cal iniciar els preparatius en temps de pau i sota una responsabilitat multisectorial, i per aquest motiu va animar als presents a iniciar aquests preparatius, també per protegir els museus contra els ciberatacs, un fet que lamentablement produeix milers d'atacs a l'any a institucions museístiques.

Els museus poden esdevenir espais de refugi, mediació i reconstrucció social quan les crisis humanitàries posen en qüestió els vincles comunitaris.

Segona taula d'experiències

La segona taula d'experiències va unir a Claudio Rammsy, cap de l'Àrea d'Educació del Museu de la Memòria i dels Drets Humans de Santiago de Xile; Daniel Pérez Estévez, director de la Sociedad Científica El Museo Canario, i a Imma Boj, Directora del Museu d'història de la immigració de Catalunya (Sant Adrià de Besòs), ja que tots tres museus duen a terme projectes molt singulars i específics que contribueixen a dignificar la memòria i les persones.

Rammsy va aportar la seva experiència al llarg dels anys i com el Museu de la Memòria i els Drets Humans, impulsat per l'estat xilè, vol provocar i despertar la consciència entre els més joves per evitar que fets com els viscuts durant la dictadura de Pinochet i de vulneració dels drets humans no es repeteixin. Pérez Estévez va narrar el projecte que ha realitzat el museu en un municipi on arriben persones immigrades de l'Àfrica occidental. El museu s'enfoca en els infants no acompanyats, les famílies d'acollida i els formadors. Donant-los a conèixer la cultura canària, contribueixen a la seva integració.

Finalment, Imma Boj va presentar *Cartografies de memòria*, diversos projectes amb joves migrants, que han arribat al territori sols i que viuen sota la tutela de la Generalitat de Catalunya. Aquests projectes tenen l'objectiu de donar veu i obrir la mirada a les realitats d'aquests col·lectius, apropant-los a la resta dels públics i incorporar les seves veus al patrimoni migratori.

La moderadora del debat posterior entre tots els participants va ser [I \[2\]](#)eresa Reyes, presidenta d'ICOM Espanya. Reyes va aprofitar per explicar la missió de l'ICOM en realitzar llistes vermelles de Béns Culturals en Perill des de 2020. Reconeixudes per la Comissió Europea i utilitzades per la Interpol, ja s'han elaborat 16, entre elles les d' Afganistan, Cambodja, Haití, Perú, Iemen o Egipte. I actualment s'està elaborant la llista vermella d'Ucraïna, la primera a fer-se mentre el conflicte encara és en curs.

La principal aportació d'aquesta jornada és mostrar que la funció social dels museus no apareix després dels conflictes, sinó que forma part de la seva responsabilitat pública. La conservació patrimonial continua essent essencial, però queda inscrita en una missió més àmplia: contribuir a la construcció de societats democràtiques, inclusives i capaces de reparar les fractures provocades per la violència. El patrimoni deixa així de ser només memòria del passat per convertir-se en una infraestructura de convivència i reconstrucció col·lectiva.

Categories: Crònica

Categories: Articles i anàlisi

Etiquetes: patrimoni cultural

Etiquetes: equipaments culturals

Etiquetes: drets culturals

Etiquetes: inclusió cultural

Etiquetes: valor públic de la cultura

- [\[3\]](#)

URL d'origen: <https://interaccio.diba.cat/blogs/2022/jornada-xml>

Enllaços:

[1] <https://interaccio.diba.cat/members/interaccio>

[2] <https://www.icom-ce.org/teresa-reyes-bellmunt/>

[3] <https://interaccio.diba.cat/node/9113>